

WYDAWNICTWO ELBLĄSKIEJ UCZELNI
HUMANISTYCZNO-EKONOMICZNEJ

CZŁOWIEK

U PROGU TRZECIEGO TYSIĄCLECIA

ZAGROŻENIA I WYZWANIA

Tom 1

Pod redakcją naukową

Mieczysława Plopy

CZŁOWIEK U PROGU TRZECIEGO TYSIĄCLECIA ZAGROŻENIA I WYZWANIA

Tom 1

Pod redakcją naukową
Mieczysława Płopy

Wydawnictwo Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej
Elbląg 2005

© Copyright by Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna
Elbląg 2005

Recenzenci:

prof. dr hab. Mieczysław Ciosek

prof. dr hab. Ryszard Kościelak

prof. dr hab. Teresa Rostowska

Redakcja wydawnicza:

Małgorzata Miller

Beata Bednarz

Danuta Wałag

Projekt okładki:

Ewa Tatiana Beniak

ISBN 83-7308-416-9

Wydawnictwo Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej
82-300 Elbląg, ul. Lotnicza 2

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5

tel. (012) 422-41-80, fax (012) 422-59-47

www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl

Wydanie I, Kraków 2005

E. Szubertowska	
Wychowanie przez kontakt z muzyką – refleksje pedagogiczne	
Education through Contact with Music – Pedagogical Thoughts	331
B. Bonna	
Muzyka w procesie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży	
Music in the Process of Broad Development of Children	
and Young People	341
I. Sorokosz	
Dysleksja w kontekście radzenia sobie ze stresem szkolnym	
Dyslexia and Research on Coping with School Stress	353
 Część IV	
MŁODZIEŻ W ŚWIECIE ZAGROZEŃ I WYZWAŃ	
Part IV	
ADOLESCENTS IN THE WORLD OF THREATS AND CHALLENGES	
H. Jaklewicz	
Młodzież wobec zagrożeń świata współczesnego	
Adolescents in the Face of the Contemporary Dangers	369
W. Radziwiłłowicz, G. Chojnacka-Szawłowska, M. Liczmańska, Z. Chodorowski, M. Salamon, W. Waldman, J. Sein Anand	
Poczucie sensu życia i jego psychospołeczne uwarunkowania	
wśród młodzieży dokonującej próby samobójczej	
The Sense of Life and its Psychosocial Conditions	
in Adolescent Suicide Attempters	379
A. B. Герасимова	
О некоторых особенностях развития	
креативности мышления студентов	
Some Aspects of Developing Student's Creativity of Thinking	397
B. Hoffmann	
Młodzież w procesie przemian społeczno-kulturowych	
Youth in the Process of Social and Cultural Transformations	413

Beata Bonna

Akademia Bydgoska
Bydgoszcz

MUZYKA W PROCESIE WSZECHSTRONNEGO ROZWOJU DZIECI I MŁODZIEŻY

MUSIC IN THE PROCESS OF BROAD DEVELOPMENT OF CHILDREN AND YOUNG PEOPLE

Ludzie są istotami muzycznymi tak długo, jak długa jest historia ludzkości. Od pierwszych odgłosów drewna i kamienia wybijających rytmy w afrykańską noc aż po niejednokrotnie skomplikowane śpiewy rozbrzmiewające w średniowiecznych klasztorach, człowiek wykorzystywał muzykę do tworzenia unikatowego klimatu duchowych misterii i poruszających opowieści. Jest ona specyficznym, wibrującym środkiem komunikacji, rozumianym przez wszystkich ludzi. Jej przesłania łączą i przenikają czas, rasy i kultury (Maman, 1999).

Jakie znaczenie odgrywa muzyka w dzisiejszym, zmaterializowanym, pełnym zagrożeń, niepokojów i zawirowań świecie? Czy jest ona środkiem kształtowania osobowości, wspomagającym proces szeroko rozumianego wychowania dzieci i młodzieży? Czy w czasach nam współczesnych określony typ muzyki, będącej podstawą wyodrębniania się subkultur młodzieżowych, może się stać narzędziem zagrażającym psychice młodego człowieka?

Starając się odpowiedzieć na tak postawione pytania, rozważmy najpierw niezmiernie ważną rolę muzyki, jako środka wspomagającego rozwój dzieci i młodzieży.

Muzyka towarzyszy człowiekowi w każdym okresie jego życia, spełniając różne funkcje. W okresie płodowym dziecko przejawia pierwsze reakcje motoryczne na muzykę docierającą do niego ze świata zewnętrznego. W literaturze zagadnienia można spotkać twierdzenie, że śpiew matki w tym okresie wywiera korzystny wpływ na rozwój inteligencji muzycznej dziecka, jak

również na jego psychiczny i intelektualny rozwój (Manturzevska, Kamińska, 1990).

Akustyczne otoczenie dziecka, na które składa się muzyka nie tylko w znaczeniu sztuki, ale również jej źródła i naturalne pokłady, takie jak odgłosy przyrody, ulicy czy domu, wywiera znaczący wpływ na stosunek dziecka do wartości muzyki, który później trudno zmienić. Ukazywanie małemu dziecku świata, w którym wzrasta również przez pryzmat otaczających go dźwięków, odgłosów i szmerów, przyczynia się do ukształtowania wrażliwego odbiorcy, który ma szansę nie tylko postrzegać świat, ale również twórczo go przekształcać, stając się osobą kreatywną (Górniok-Naglik, 2000). W kontakcie z muzyką, poprzez wielość i różnorodność form działalności muzycznej, sposobów obcowania ze światem dźwięków, dziecko staje się twórcą. Zainteresowane zjawiskami muzycznymi przejawia znaczną aktywność, a podejmując najrozmaitsze eksperymenty dźwiękowe, czerpie radość z obcowania z muzyką oraz aktu tworzenia (Kojs, 2000). Liczne ćwiczenia twórcze, realizowane często w formie zabawy podczas zajęć muzycznych, wyzwalają niczym nieograniczone skojarzenia czy oryginalne pomysły, a zatem umiejętności wysoko cenione w procesie twórczego myślenia. Podstawowym celem tego typu zajęć jest poznawanie rzeczywistości, zmienianie jej, tworzenie, aktywizowanie i samodzielne działania. Improwizacje wokalnie-instrumentalne czy swobodna realizacja ruchowa inspirowana muzyką stają się często naturalną i spontaniczną reakcją, która pojawia się niemal samorzutnie (Danel-Bobrzyk, 2000).

Muzyka odgrywa istotną rolę w rozwoju wyobraźni i fantazji odbiorcy. Wyobraźnia pobudza działalność jednostki. Dźwięki muzyczne, wywołując różne reakcje emocjonalne u odbiorców, przenikają do ich wyobraźni i świadomości. Stawianie dziecku różnorodnych zadań do wykonania (np. ilustrowanie dźwiękami wydarzeń, odgłosów przyrody), kierowanie jego uwagi na odgłosy i dźwięki, którymi może operować wyobraźnia, przyczynia się do rozwoju tej dyspozycji, ale również do poszukiwania nowych doznań.

Trudno jest zrozumieć muzykę bez uruchomienia fantazji. Wszystko to co dociera do nas z zewnątrz, łączy się z naszym doświadczeniem, które interpretuje bodźce zewnętrzne, nadając im znaczenie. Dlatego też każdy człowiek z własnym indywidualnym zasobem doświadczeń inaczej może odbierać i rozumieć ten sam utwór muzyczny (Górniok-Naglik, 2000).

W czasach nam współczesnych istotna stała się konieczność szybkiego oddziaływania, którego celem jest zaangażowanie ludzi młodych w działania zmierzające do kształtowania nowej, lepszej wizji świata i poprawy jakości życia. Pojawiły się jednak opóźnienia w przygotowaniu nowych programów, które stawiałyby przed młodzieżą wymagania, oczekiwania i nadzieje na miarę nowych zadań, do których musi ona dorastać. Muzyka staje się w tych warunkach konieczną dźwignią i olbrzymią szansą. Dostarcza radości poprzez czynne jej uprawianie w formie wokalne, tanecznej, instrumentalnej czy percepcyjnej. Jej oddziaływanie ma również szerszy wymiar, bowiem muzyka zawiera w sobie treści uczuciowe i intencje programowe, które dotyczą istotnych w życiu dzieci i młodzieży spraw, stanów i nastrojów. Młodzież, chociaż nie zawsze identyfikuje się z przeżyciami bohatera, twórcy lub wykonawcy, w kontakcie z utworami muzycznymi przeżywa swoje własne stany uczuciowe. Współcześnie potrzeba tych przeżyć jest ogromna. Nawet u małych dzieci mogą powstać uczucia, które bez udziału muzyki, nie obudziłyby się w nich nigdy (Suchanek, 2000).

Muzyce należy przypisać ważne znaczenie wychowawcze, między innymi dzięki możliwości poznania stanów uczuciowych rówieśników, jak również w pewnym wymiarze psychiki ludzi dorosłych. W momencie, gdy muzyka staje się środkiem porozumiewania się z rówieśnikami, obserwujemy tworzenie się więzi uczuciowych między nimi. Natomiast poznawanie zawartych w wielu dziełach muzycznych stanów uczuciowych osób dorosłych przyspiesza rozwój sfery uczuciowej dzieci (Przychodzińska, 1989).

Warto również wspomnieć o innej, istotnej funkcji wychowawczej muzyki co do kształtowania postaw etycznych dzieci i młodzieży. Jej realizacja dokonuje się poprzez wykorzystywanie intensywnego wzruszenia wywołanego przez muzykę do akceptowania określonych wartości społecznych, patriotycznych i moralnych. Istotne jest również to, że intensywność wzruszeń muzycznych jest zawsze większa w grupie dziecięcej czy młodzieżowej niż w przeżyciu indywidualnym. Wspólne tworzenie i wykonywanie muzyki, występy, imprezy umacniają więzi społeczne. Podczas tych wspólnych przeżyć rodzą się bezinteresowne więzi, a wraz z nimi pojawia się zrozumienie sensu wspólnego wysiłku czy współodpowiedzialności.

W kontakcie z muzyką kształtuje się także etyczna postawa – szacunku dla wartości niematerialnych, a więc dla sztuki. Jest to istotne zwłaszcza

współcześnie, w dobie powszechnego prymatu wartości materialnych. Z tego względu, dla zrównoważenia i uwrażliwienia postawy etycznej dzieci i młodzieży, szczególnego znaczenia nabiera zrozumienie wartości twórczości, sztuki, piękna, wzniosłości czy doskonałości (Przychodzińska, 1989).

Ważną funkcją wychowawczą muzyki jest jej wpływ na procesy poznawcze i myślenie. Usprawnianiu głównych dyspozycji poznawczych sprzyja kształcenie uwagi. Dokonuje się to podczas różnorodnych form kontaktów z muzyką, np. podczas gry na instrumentach, zajęć ruchowych czy świadomego śledzenia przebiegu utworu: formy, faktury lub użytych w nim środków wyrazowych.

Bogactwo spostrzeżeń dokonujące się pod wpływem muzyki rozwija myślenie, w którym zachowana jest odpowiednia proporcja między myśleniem uogólniającym – abstrakcyjnym a myśleniem opartym na doświadczeniu. Zajęcia muzyczne dostarczają wielu okazji do dokonywania specyficznych operacji porównywania, abstrahowania i uogólniania na materiale zjawisk i utworów muzycznych. Możliwa staje się również integracja elementarnego myślenia muzycznego i matematycznego. Przykładowo, przeżycie utworu ułatwia zrozumienie prostych zjawisk rytmu muzycznego, co w efekcie przyczynia się do zrozumienia pojęć matematycznych, takich jak: wielokrotność, całość, ułamki. Możliwa jest również integracja myślenia muzycznego i plastycznego. Liczne zjawiska dotyczące barwy muzycznej, wysokości dźwięku, dynamiki, kierunku linii melodycznej, tempa, faktury czy budowy utworu mogą być, w wyniku kształcących operacji myślowych, przekładane na język plastyczny (Przychodzińska, 1989).

Współcześnie prowadzone badania dostarczają argumentów przemawiających na rzecz transferu postaw i umiejętności – wykształconych w zakresie zdobywania wiadomości i umiejętności muzycznych – na inne dziedziny. Mówi się w nich o korzystnym oddziaływaniu wychowania muzycznego na rozwój umysłowy dziecka, jak również niektórych cech osobowości. Wskazuje się zwłaszcza na istotne pod tym względem efekty metody Z. Kodalya. Kształcenie słuchu muzycznego według opisywanej metody korzystnie wpływa na wyniki osiągnięte w zakresie gramatyki, ortografii, matematyki i wychowania fizycznego. U dzieci ze szkół kodalyowskich, za sprawą codziennej nauki czytania nut, gry na instrumentach, ćwiczeń rytmicznych oraz analizy muzycznej, zaobserwowano mniejsze trudności w nauce czytania, lepszą

wymowę, pamięć i rozwinięte na wyższym poziomie sprawności manualne. Dzieci te osiągały dobre wyniki związane z myśleniem arytmetycznym i logicznym, wykazywały się wyższym rozwojem niektórych cech społecznych, np. w zakresie prac grupowych (Górniok-Naglik, 2000).

Realizowany przez wybitnego pedagoga kodalyowskiego – Katalin Forrái eksperyment pedagogiczny miał dostarczyć odpowiedzi na pytanie, czy intensywny kontakt z muzyką dzieci między 6. a 40. miesiącem życia **wywiera** wpływ na ich osobowość, nastrój, aktywność i socjalizację. Efekty badań ujawniły, że dzieci z grupy eksperymentalnej, którym śpiewano codziennie przed ukończeniem pierwszego roku życia, wydawały więcej dźwięków, więcej gaworzyły, z większą przyjemnością reagowały na muzykę ruchem. Dzieci te również ujawniały więcej reakcji pozytywnych w kontaktach społecznych niż dzieci z grupy kontrolnej.

Badania prowadzone nad wpływem wychowania muzycznego na rozwój dzieci w innych obszarach sugerują, że dzieci mające szerszy kontakt z muzyką osiągają wyższe wyniki w testach twórczości, co zbiega się z wrażliwością emocjonalną, dążeniem do osiągnięcia dobrze wypracowanych efektów i wysokim poziomem kontroli wewnętrznej. Grupy muzyczne potrafią mobilizować energię psychiczną nie tylko w sytuacjach, które wymagają zdyscyplinowanego myślenia. Umieją się bawić, odprężyć i dostosowywać do różnych wymagań zadania twórczego, w ten sposób uzyskując wyższe wyniki. Może się to również dokonywać poprzez bardziej zintegrowane reakcje emocjonalne, motywacje i myślenie, poprzez bardziej zintegrowany rozwój osobowości (Kamińska, 2003).

W prowadzonych tu rozważaniach należy wspomnieć, że kontakt z muzyką stanowi doskonałą formę rekreacji i terapii. Z tego względu muzyka jest powszechnie wykorzystywana do likwidowania zaburzeń funkcji psychomotorycznych oraz psychicznych dzieci i młodzieży, co jest szczególnie istotne w czasach nam współczesnych.

Cywilizacja końca XX i początku XXI wieku to cywilizacja głównie informacyjna. Wszyscy gdzieś pędzimy, tworząc i poszukując informacji, które mogą zmienić nasze życie na lepsze. Można się spotkać z poglądem, że kto posiada informacje, ten posiada władzę, a zatem i pieniądze. Każdego dnia, za pośrednictwem różnych środków masowego przekazu, docierają do nas informacje. Codziennie też jesteśmy sterowani poprzez reklamy, które usilują

nam wmówić, co powinniśmy jeszcze mieć, aby się stać piękniejszymi, bogatszymi, zdrowszymi, silniejszymi (Wollman-Mazurkiewicz, 2000). Magii reklam, nakazowi konsumpcji i współzawodnictwa w posiadaniu dóbr materialnych ulega niestety również młodzież i dzieci, ustanawiając coraz częściej osobistą hierarchię wartości według stanu posiadania. Ten, kto ma nowsze, droższe, markowe przedmioty, jest lepszy i ważniejszy. Świat wartości wielu dorosłych ludzi, chociaż skrzętnie przez nich kamuflowany, przenika do świata wartości młodego pokolenia.

Presja, której podlega większość z nas, pogoń za materialnymi wartościami i łączący się z tym nieustanny stres, zmęczenie, a co za tym idzie brak czasu na odpoczynek i frustracja powodują, że coraz więcej ludzi zapada na tzw. choroby cywilizacyjne. Nie potrafimy, a może nawet nie chcemy, zatrzymać się i znaleźć czasu na uspokojenie myśli i kontakt z samym sobą. Obawiając się pozornej pustki, zapelniamy każdą chwilę naszego życia, rzucając się w „ucieczkowe zachowania”, oddalające nas coraz bardziej od samych siebie.

Zdrowie fizyczne ściśle wiąże się ze zdrowiem psychicznym, ale to ostatnie wymaga odpoczynku, refleksji i czasu dla siebie. Niektórzy ludzie potrafią odpoczywać, słuchając muzyki czy przebywając na łonie natury. Właśnie relaks przy muzyce, jako jedna z metod prowadząca do uspokojenia wewnętrznego i zewnętrznego człowieka, pomaga w uzyskaniu kontaktu z samym sobą, stanu wewnętrznej harmonii. Tylko w stanie równowagi wewnętrznej człowiek może prawidłowo funkcjonować, a zatem podejmować odpowiednie decyzje, właściwie reagować na bodźce zewnętrzne, a nawet tworzyć. W stanie ogólnego rozluźnienia możliwe są bowiem twórcze olśnienia, będące rodzajem intuicyjnego myślenia (Wollman-Mazurkiewicz, 2000).

Korzyści wynikające z zastosowania muzyki w terapii najwcześniej zostały dostrzeżone przez psychologów, którzy uznali muzykoterapię za jedną z form psychoterapii. Muzykoterapia znajduje również zastosowanie w leczeniu dzieci, głównie w neuropsychiatrii, szczególnie w przypadkach opóźnień rozwojowych, nerwicach, u dzieci z defektami fragmentarycznymi. Bywa wykorzystywana w leczeniu dzieci niewidomych, sparaliżowanych, głuchych oraz w pediatrii dla celów profilaktycznych (Lewandowska, 1996).

Muzykoterapia jest również szeroko stosowana w ramach profilaktyki i przyczynia się do usuwania lub łagodzenia napięć emocjonalnych, które

mogą się przerodzić w sytuacje konfliktowe w stosunkach międzyludzkich. Pomocna jest w kształtowaniu prawidłowych reakcji obronnych przeciw stresorodnym czynnikom, co zmniejsza zagrożenie schorzeniami nerwicowymi i rozwijającymi się na ich podłożu schorzeniami psychosomatycznymi. Muzykoterapia sprzyja ponadto wzmacnianiu odporności psychicznej osób pracujących, intensyfikuje ich wypoczynek, co korzystnie wpływa na podniesienie wydajności pracy poprzez wzmocnienie koncentracji uwagi (Meterska, 2002).

Z badań prowadzonych nad rangą muzyki w życiu młodzieży wynika, że zajmuje ona wysokie miejsce w jej hierarchii wartości. W muzyce ludzie młodzi znajdują głównie uspokojenie i możliwość regulacji nastroju. Ta relaksacyjno-terapeutyczna funkcja przejawia się najsilniej w szkołach podstawowych i jej rola maleje z wiekiem oraz poziomem kompetencji muzycznych. Wśród starszej młodzieży muzyka zaczyna nabierać coraz większego znaczenia. Z roli narzędzia dostarczającego głównie rozrywki zamienia się w przyjaciela, partnera i wartość, której warto poświęcić życie. W liceach ogólnokształcących oraz szkołach muzycznych coraz ważniejsze miejsce zaczyna zajmować egzystencjalna funkcja muzyki (Kamińska, 2001).

Warto zwrócić uwagę na fakt, że zainteresowania i preferencje muzyczne ludzi młodych zdominowała muzyka młodzieżowa, stając się kulturowym faktem współczesności. Z badań wynika, że do preferowanych stylów muzyki, bez względu na wiek badanych i typ szkoły, należą rock oraz pop (Kamińska, 2001). Muzyka młodzieżowa uosabia specyficzne cechy młodych oraz silny związek emocjonalny, jaki zachodzi między jej twórcami, wykonawcami i odbiorcami. Będąc wytworem współczesnej cywilizacji, odwołuje się stale do tematów i problemów tej cywilizacji. Zaspokaja specyficzną potrzebę komunikowania się młodzieży (twórców i odbiorców) za pośrednictwem różnych form ekspresji, jak również poprzez prezentowany w niej system wartości, preferowany przez młode pokolenie (Rogalski, 2000).

Istnieje również inny aspekt muzyki młodych, która staje się najważniejszym narzędziem wyodrębniania subkultur młodzieżowych. „Kultowe” nurty muzyczne lub wyznawana ideologia stają się znacznie ważniejsze dla członków danej subkultury niż przestrzeganie obowiązujących w środowisku form zachowania czy sposobów ubierania się (Miłkowska-Olejniczak, 2002). Niektóre subkultury muzyczne łączą się z ideologiami o negatywnych warto-

ściach, np. subkulturą punków (*punk rock*), która w imię szczerości i wolności eksponuje totalną krytykę, afirmując hasła wywrotowości, braku reguł, anarchię czy prowokację. Inny przykład stanowi kultura metalowców (*heavy metal rockers*), sprzymierzająca się zewnętrznie z nurtem satanistycznym. Jej głównym założeniem jest bycie razem, posiadanie tego samego stylu i gustu oraz zwalczanie „innych” (Przychodzińska, 2000).

W wielu subkulturach muzyka pobudza do agresywnych zachowań zarówno poprzez warstwę muzyczną, jak i słowną. Teksty piosenek nierzadko zawierają wulgaryzmy, które stają się estetycznymi terminami wykorzystywanymi do opisu muzyki i wywoływanych przez nią wrażeń. Ich rola polega na wzmacnianiu ekspresji. Przesłania zawarte w wielu tekstach młodzieżowych utworów muzycznych zachęcają do agresji, nienawiści do drugiego człowieka. Muzyczni idole wyznaczają swoim młodym odbiorcom sposoby postępowania. Młody człowiek poprzez agresję udowadnia swoją siłę, zdobywając w grupie uznanie i szacunek, a to utwierdza go w przekonaniu o słuszności własnego postępowania. Niestety często zdarza się, że teksty piosenek są odczytywane dosłownie, co dowodzi, iż młodzież nie potrafi odróżniać symboli od rzeczywistych obrazów. Zawarte w piosenkach pomysły są często wcielane w życie.

Badania prowadzone nad wpływem ostro brzmiącej i głośnej muzyki (rockowej) dowiodły, że oddziałuje ona negatywnie na człowieka. Zwraca się uwagę na to że słuchanie rocka może powodować: przejście od frustracji do niekontrolowanej gwałtowności, utratę kontroli świadomości, koncentracji i refleksu, stany depresyjne, psychozę, zwłaszcza przy współdziałaniu narkotyku, tendencje samobójcze i zabójcze, szczególnie gdy słucha się muzyki codziennie, nieodparte impulsy destrukcji itd. (Miłkowska-Olejniczak, 2002).

Obecnie nie tylko młodzi ludzie identyfikują się niemal wyłącznie z muzyką młodzieżową. To niepokojące zjawisko dotyczy także nauczycieli i rodziców, którzy powinni kształtować w dzieciach i młodzieży potrzebę kontaktu z muzyką wartościową, którą znamionują wysokie walory estetyczne. Kontakt z muzyką artystyczną przyczynia się w sposób znaczący do kształtowania kultury estetycznej, a zatem wrażliwości na piękno i dobrego smaku, pogłębiania osobowości i poszerzania kultury osobistej młodego człowieka.

Badania, które przeprowadziłam wśród 150 nauczycielek pracujących z dziećmi przedszkolnymi nad ich bezpośrednimi formami kontaktu z mu-

zyką artystyczną, wykazały, że 63,64% badanych nigdy nie obejrzało przedstawienia baletowego, 43,18% – przedstawienia operowego, 36,36% – przedstawienia operetkowego, a niemal co czwarta nauczycielka (25,76) nigdy nie wysłuchała koncertu w filharmonii. W grupie 226 ankietowanych rodziców dzieci przedszkolnych do filharmonii chodzi zaledwie 8,85% ojców i 18,58% matek, do opery – 2,65% ojców i 7,96% matek, natomiast na przedstawienia baletowe – 2,21% ojców i 9,73% matek.

W ostatnich latach obserwuje się w Polsce olbrzymią przepaść między tzw. wyższą kulturą muzyczną a kulturą muzyczną popularną, głównie subkulturą pop. Istnieje również ogromna przepaść między oddziaływaniem mass mediów, które z powodzeniem promują kulturę pop, a bezradnością instytucjonalnego, zwłaszcza szkolnego, systemu edukacyjnego wynikającą z niedofinansowania szkół, braku odpowiednio wykształconych i pracujących nauczycieli, a także kryzysu wartości. Skutkiem tego jest fakt, że artystyczne i ideowe bogactwo kulturowych tradycji, dzieła różnych stylów historycznych, narodowych i wielkich twórców minionych epok, jak również współczesnych, pozostają poza szeroką społeczną świadomością lub są lekceważone w zestawieniu z wszechobecną muzyką pop (Przychodzińska, 2000).

Prezentowane tu rozważania nie wyczerpują szerokiego spektrum zagadnień związanych ze znaczeniem muzyki w rozwoju dzieci i młodzieży. Upoważniają jednak do stwierdzenia, że kontakt z nią przynosi wielostronne, ogólnorozwojowe oraz wychowawcze korzyści. Obecnie ważna jest również świadomość ewentualnych zagrożeń wynikających ze słuchania czy wykonywania określonego typu muzyki. Nade wszystko jednak trzeba pamiętać, że główne uzasadnienie obecności wartościowej muzyki w życiu, nie tylko dzieci i młodzieży, ale każdego człowieka wiąże się z tym, iż muzyka jako dziedzina sztuki jest wartością, którą powinniśmy odkrywać, poznawać i zgłębiać dla niej samej i dla piękna, które w sobie zawiera.

BIBLIOGRAFIA

- Danel-Bohrzyk H. (2000), *Muzyka źródłem twórczej aktywności dziecka młodszoszkolnego* [w:] *Powszechna edukacja muzyczna a wyzwania współczesności*, red. A. Białkowski, UMCS, Lublin.
- Górniok-Naglik A. (2000), *Muzyka a rozwój małego dziecka* [w:] *Dziecko w świecie muzyki*, red. B. Dymara, „Impuls”, Kraków.
- Kamińska B. (2001), *Miejsce muzyki w życiu młodzieży* [w:] *Psychologiczne podstawy kształcenia muzycznego*, red. M. Manturzevska, AM, Warszawa.
- Kamińska B. (2003), *Z badań nad wpływem metody Kodalya na rozwój ogólnej dzieci i młodzieży*, „Wychowanie Muzyczne w Szkole”, 2, 76–79.
- Kojs R. (2000), *Dziecięca muzyka eksperymentalna* [w:] *Dziecko w świecie muzyki*, red. B. Dymara, „Impuls”, Kraków.
- Lewandowska K. (1996), *Muzykoterapia dziecięca*, [nakład autora], Gdańsk.
- Maman F. (1999), *Rola muzyki w XXI wieku*, tłum. M. Malarczyk, „Morpole”, Lublin.
- Manturzevska M., Kamińska B. (1990), *Rozwój muzyczny człowieka* [w:] *Wybrane zagadnienia z psychologii muzyki*, red. M. Manturzevska, H. Kotarska, WSiP, Warszawa.
- Metera A. (2002), *Muzykoterapia. Muzyka w medycynie i edukacji*, „Metronom”, Leszno.
- Milkowska-Olejniczak G. (2002), *Muzyka a agresja młodzieży* [w:] *Wybrane zagadnienia edukacji artystycznej dzieci i młodzieży*, red. L. Kataryńczuk-Mania, J. Karcz, UZ, Zielona Góra.
- Przychodzińska M. (1989), *Wychowanie muzyczne – idee, treści, kierunki rozwoju*, WSiP, Warszawa.
- Przychodzińska M. (2000), *Problemy powszechnej edukacji muzycznej wobec współczesnych przemian społeczno-kulturowych* [w:] *Powszechna edukacja muzyczna a wyzwania współczesności*, red. A. Białkowski, UMCS, Lublin.
- Rogalski E. (2000), *Miejsce muzyki w życiu młodzieży na tle innych zainteresowań kulturalnych* [w:] *Powszechna edukacja muzyczna a wyzwania współczesności*, red. A. Białkowski, UMCS, Lublin.
- Suchanek A. (2000), *Muzyka dla dzieci i młodzieży w zmieniającym się świecie* [w:] *Dziecko w świecie muzyki*, red. B. Dymara, „Impuls”, Kraków.

Wollman-Mazurkiewicz L. (2000), *Muzyka relaksacyjna w edukacji* [w:] *Dziecko w świecie muzyki*, red. B. Dymara, „Impuls”, Kraków.

SUMMARY

Music, as one of the domains of art, is of crucial importance in moulding the aesthetic culture, emotional sphere and ethical attitude of a young man. Intensifying the cognitive processes, stimulating imagination and creative activity, music contributes to enriching personality. As a perfect form of recreation and the therapy it is used to suppress the disorders of psychomotor and mental functions.

Artistic music has a remarkable meaning in moulding the aesthetic sensitiveness of children and young people to not only the beauty of sounds but the surrounding world as well. It is very crucial in the contemporary materialistic, varying world. However the research carried out on music interests of children, young people and adults shows explicitly that only an insignificant number of people identify with artistic music. Interests and music preferences of young people have been dominated by youth music becoming the cultural fact of modern times. While considering the meaning of music in young man's life you should also point out the negative influence of music which is a tool creating youth subcultures in which music with its sound and lyrics stimulates to behave aggressively.